

VARIETY JAZYKA A JAZYKOVEDY

VÝCHODOSLOVENSKÉ NÁREČIA V MINULOSTI A DNES

(na počesť doc. PhDr. Ladislava Bartka, CSc.)

Editori:

PhDr. Peter Karpinský, PhD. – Mgr. Veronika Perovská, PhD.

PREŠOV 2019

VARIETY JAZYKA A JAZYKOVEDY

Východoslovenské nárečia v minulosti a dnes

(na počesť doc. PhDr. Ladislava Bartka, CSc.)

2019

Editori: PhDr. Peter Karpinský, PhD., a Mgr. Veronika Perovská, PhD.

Autori príspevkov: doc. PhDr. Ladislav Bartko, CSc., PhDr. Jozef Bilský; Mgr. Martina Bodnárová, PhD.; Mgr. Miroslava Gavurová, PhD.; Mgr. Martin Chochol, PhD.; Mgr. Agáta Karčová, PhD.; PhDr. Peter Karpinský, PhD.; doc. PhDr. Viera Kováčová, PhD.; prof. Mgr. Martin Ološtiak, PhD.; Mgr. Veronika Perovská, PhD.; prof. PhDr. Ján Sabol, DrSc.; doc. PhDr. Marianna Sedláková, PhD.; prof. PhDr. Daniela Slančová, CSc.

Recenzenti: doc. Mgr. Gabriela Múcsková, PhD.
doc. Mgr. Marta Vojteková, PhD.

Technickí redaktori: PhDr. Peter Karpinský, PhD., a Mgr. Veronika Perovská, PhD.

Autorka obálky: Mgr. Mária Klapáková, PhD.

Vydala: Prešovská univerzita v Prešove, 2019

Publikácia bola vydaná elektronicky v Digitálnej knižnici UK PU:
<http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Karpinsky2>

Vydanie: prvé

Rozsah: 187 strán

Fotografia: archív doc. PhDr. Ladislava Bartka, CSc.

Za obsah a jazykovú úpravu publikovaných príspevkov zodpovedajú jednotliví autori.

Všetky práva vyhradené. Toto dielo ani žiadna jeho časť sa nesmie reprodukovať, ukladať do informačných systémov ani inak rozširovať bez predchádzajúceho súhlasu majiteľov autorských práv.

© Prešovská univerzita v Prešove, 2019

© autori a autorky, 2019

ISBN 978-80-555-2381-1

EAN 9788055523811

OBSAH

Život a dielo Ladislava Bartka	5
Peter KARPINSKÝ	
Príspevok k charakteristike západoabovského nárečia.....	11
Ladislav BARTKO	
Ľudovosť – jedna z podstát slovenčiny	18
Ján SABOL	
Športová komunikácia v srdci Šariša v prieniku sociolingvistických perspektív....	1
Daniela SLANČOVÁ	
K aktuálnym fonologickým zmenám v šarišských nárečiach	12
Marianna SEDLÁKOVÁ	
O teritoriálnej motivácii lexikálnych jednotiek	25
Martin OLOŠTIAK	
K niekoľkým aspektom slovesnej prípony -u v 1. os. sg. vo východoslovenských nárečiach	40
Viera KOVÁČOVÁ	
„Poboškal ju na tvari a ľička jej zrumeňeli, potom jej poboškal perši a princezna mu padla do naruča.“.....	56
Motivický svet a jeho jazykové stvárnenie v nárečových rozprávkach z obce Fintice Miroslava GAVUROVÁ	
Nárečové aspekty neinštitucionálneho dialógu dospelých na východnom Slovensku.....	75
Martina BODNÁROVÁ	
Lexika zemplínskych nárečí z hľadiska pôvodu a jazykových kontaktov.....	88
Martin CHOCHOL	

Archív nárečí Slovenského národného korpusu. Východiská jeho tvorby, súčasný stav a perspektívy	105
Agáta KARČOVÁ	
Morfologické zmeny v nárečí Dlhej Lúky	123
Jozef BILSKÝ	
Pasívne a rezultatívne konštrukcie v diele <i>Pčolarstvo od Gejzu Žebráckeho</i>	133
Veronika PEROVSKÁ	
Niekol'ko poznámok o amatérskych výskumoch spišského nárečia	149
Peter KARPINSKÝ	

Morfologické zmeny v nárečí Dlhéj Lúky

Jozef BILSKÝ

Abstrakt:

V štúdii sa snažíme zmapovať dynamické tendencie v severošariiskom nárečí, a to na pozadí morfológických zmien v dlholúckom dialekте. Pôvodný stav tohto nárečia vysvetľujeme na pozadí slovensko-poľských jazykových kontaktov, ktoré sú pre periférne pohraničné pomedzne dialekty charakteristické. Súčasný stav dlholúckeho nárečia vysvetľujeme na pozadí konvergentných vývinových tendencií v nárečiach.

Klúčové slová:

Dlhá Lúka, severošariiský dialekt, Ferdinand Buffa, konjugácia, deklinácia, jazykové kontakty

Kontakt:

Inštitút slovakistických, mediálnych a knižničných štúdií, Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove
jozef.bilsky@gmail.com

1 Geograficko-historická charakteristika Dlhéj Lúky

Bardejovská Dlhá Lúka leží severovýchodne od centra mesta a v roku 1972 sa stala súčasťou Bardejova ako jeho mestská časť. Dlhá Lúka sa rozprestiera vo flyšovom geomorfologickom celku Ondavská vrchovina. Kataster obce leží v povodí dolného toku Kamenca v nadmorskej výške 260 – 600 metrov. Sídelná štruktúra tejto mestskej časti má podlhovastý severo-južný tvar. Os Dlhéj Lúky tvorí hlavná cesta smerom na Svidník, ktorá ju dodnes spája s niekdajším makovickým panstvom Zborov. Pod túto obec od roku 1495 patrí aj dlholúcka farnosť (<http://www.dlhaluka-bj.sk/>, cit. 2015-02-26). Prvá písomná zmienka o dedine pochádza z roku 1320 – uhorský kráľ Karol Róbert v nej ohraničuje severovýchodné územie Bardejova obcou „Villa Huyfol, t. j. Dlhá Lúka“ (Červeňák, 2015, s. 1).

2 Lingvistická charakteristika nárečia Dlhéj Lúky

J. Štolc (1994, s. 117) začleňuje nárečie severného Šariša do strednej skupiny východoslovenských nárečí. Podľa R. Krajčoviča (1988, s. 287) je Dlhá Lúka zaradená do severošariiského nárečia, pre ktoré sú príznačné osobitosti nevyskytujúce sa v iných východoslovenských nárečiach.

2.1 Morfológická rovina nárečia Dlhej Lúky v čase výskumu F. Buffu (1953)

„Viac zvláštností je v mennej, najmä však v slovesnej flexii. Napríklad v pluráli sa uplatňuje len medziparadigmatická unifikácia“ (Krajčovič, 1988, s. 288). Morfológická rovina dlholúckeho dialektu má charakter šarišského nárečia. Tu uvedieme tie špecifiká, ktoré nie sú charakteristické pre ostatné východoslovenské, resp. šarišské nárečia:

1. pre všetky rody sa v G pl. realizuje gramatická morfém -uf (ot *chlopuf*, *ženuf*, *dzecuf*) a v L pl. je morfém -ach (o *chlopach*, *ženach*, *dzecach*);
2. v L a v D sg. je zachovaná praslovanská alternácia v slovách typu *na ruce*, *na nože*;
3. posesívne adjektíva sú zakončené na -uf, -ova, -ovo, prípadne na -in, -ina, -ino (*bratuf bicigel'*, *bratova žena*, *bratovo dzecko*);
4. v 1. os. sg. má verbum/gramatická morfém byť tvar *jem*, v ostatných verbách (okrem pôvodných atematických) je v tomto tvari reliktná relačná morfém -u (*ňesu*);
5. v 2. os. sg. má uvedené sloveso tvar *jeś*;
6. v 1. os. pl. je tvar *ma*, v ostatných slovesách je analogická gramatická prípona -ma (*robima*, *kupujema*);
7. 3. os. pl. slovesa *byť* má tvar *sa*, v iných slovesách sú v tejto pozícii prípony -a, -ja (*ida*, *kupuja*);
8. I-ové príčastie slovesa/morfémy *byť* má tvary *bil*, *bila*, *bilo*, *bili*;

F. Buffa (1966, s. 146) po viac než 10 rokoch od výskumu rodného nárečia označil vyššie opísané odlišnosti ako zastarávajúce prvky tohto nárečia. Taktiež si autor všimol jazykové rozdiely medzi nárečím Dlhej Lúky a tzv. potoplianskymi obcami. Pod pojmom potoplianske obce rozumieme súbor sídel, ktoré sú rozmiestnené pozdĺž rieky Topľa, ale len juhovýchodným smerom od Bardejovskej Novej Vsi (BNV) vrátane nej (pozri obrázok č. 1). Tu uvádzame rozdiely medzi nárečím Dlhej Lúky a nárečím priľahlej BNV len na morfológickej rovine jazyka:

- a) L a G pl. má vo všetkých rodoch dominantne východoslovenskú príponu -och

b) v L a D sg. fem. adjektíválií sa vyskytuje kongruenčná morfémama *-ej* (*daľej, našej, druhej*) oproti dlholúckemu *dalí, naši, druhi* (Buffa, 1953. s. 15 – 16).

2.2 Dôvody jazykovej špecifickosti obce na pozadí jazykových kontaktov

2.2.1 Jazykové kontakty v prvej polovici 20. storočia, resp. do roku 1918

„Východoslovenská nárečová oblasť je pre slavistov bádateľsky mimoriadne príťažlivá pre viaceré príčiny. Predovšetkým pre početné slovensko-poľské a slovensko-ukrajinské jazykové paralely,“ (Dudášová-Kriššáková, 2001, s. 60). Nárečia podliehajú vplyvu spisovného jazyka ale aj iným, najmä okolitým nárečiam, v dôsledku čoho vznikajú pomedzne nárečové areály. Jazyková interferencia môže prebiehať aj medzi nárečovými areálmi dvoch národných jazykov (Dudášová-Kriššáková, 2008, s. 19). R. Krajčovič (1988, s. 287) uvádza, že severošarišské nárečie má ráz pomedzného areálu, lebo sa v ňom prelínajú znaky šarišského a zemplínskeho nárečia. Pri pohľade na dialektologickú mapu východoslovenského makroareálu R. Krajčoviča (1988, s. 317) môžeme konštatovať, že pomedzny areál severošarišského nárečia bezprostredne susedí s rusínskymi nárečiami a Poľskou republikou, a tak vyslovujeme teóriu, že v nárečí Dlhá Lúka sa budú vyskytovať tak polonizmy, ako aj rusinizmy. J. Dudášová-Kriššáková (2001, s. 31) tvrdí, že len za predpokladu úplného kolektívneho bilingvizmu mohli nastať v oblastiach slovensko-poľských nárečí také závažné zmeny na zvukovej, morfológickej a lexikálnej rovine, na základe ktorých sa zaraďujú medzi prechodné nárečia. Autorka vymedzuje jednu z kontaktových oblastí aj „na severovýchodnom Slovensku s presahom do bývalého lemkovského regiónu v juhovýchodnom Poľsku.“ (ibid., s. 63). F. Buffa (1953, s. 5) uvádza, že medzi severným Šarišom a dnešným susedným juhovýchodným Poľskom do roku 1918 existovali čulé styky. Vtedajšie hranice Rakúska-Uhorska boli v porovnaní s dnešným Slovenskom posunuté viac na sever a výrazná fyzickogeografická bariéra sa tu nevytvorila, ako je to napríklad medzi Liptovom a južným Poľskom. To tu umožňovalo nielen obchodné, ale aj osobné kontakty a podľa rozprávania starších Dlholúčanov sa tu mnohí z Poliakov priženili a žijú tu dodnes¹. Úzke vzťahy medzi severným Šarišom a susediacou časťou Poľska boli nielen medzi jednoduchými ľuďmi, ale aj medzi správcami týchto sídel. J. Doruľa (1977, s. 48) uvádza, že mesto Bardejov si v 16. – 17. storočí vydržiavalo poľského pisára a zámku Makovica pri Zborove v 16. storočí vládlo poľské knieža Januš z Ostrogu. Dlhá Lúka celé stáročia nemala svoju faru, a preto táto obec spolu s obcami Smilno a Stebnícka Huta patrila pod zborovskú farnosť. Vzhľadom na uvedené fakty sa v týchto štyroch² obciach vytvorilo svojrázne zmiešané nárečie, ktoré predstavuje enklávu v rusínskom nárečovom prostredí. Dlhá Lúka „založilo hradné služobníctvo Zborova, prípadne blízkeho Smilna, o čom svedčí aj podobnosť nárečí.“ (Červeňák, 2015, s. 1).

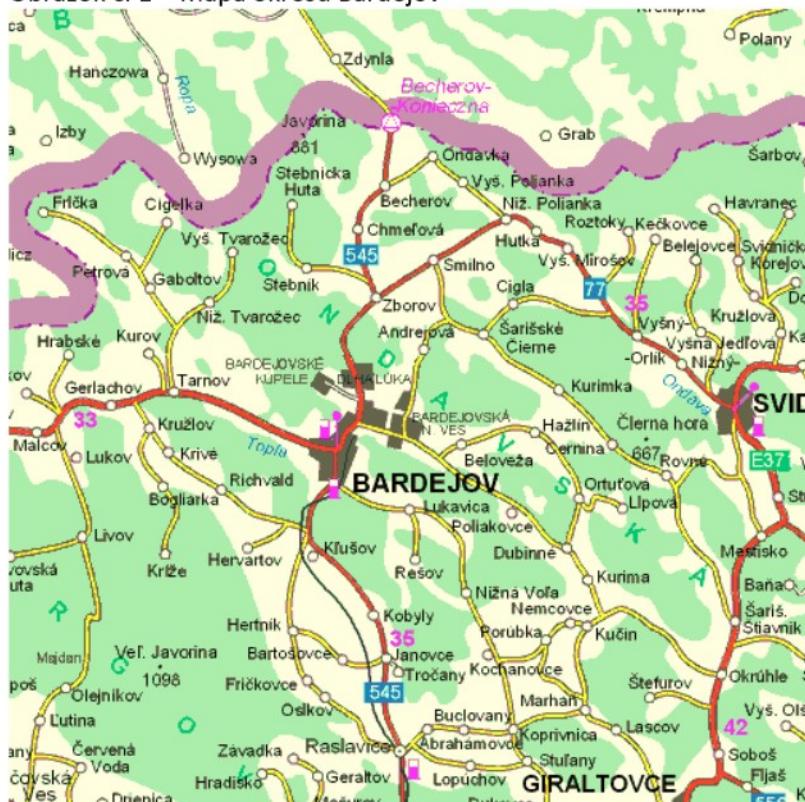
¹ V tomto prípade máme na mysli súčasnosť F. Buffu (1953).

² Dlhá Lúka, Zborov, Smilno, Stebnícka Huta.

Variety jazyka a jazykovedy

Dodávame, že podľa F. Buffu (2004, s. 9) podobný nárečový charakter majú aj obce Gaboltov a Hažlín. V obciach Hažlín, Mokroluh, Rokytov a Tarnov³ má verbum *byť* v 1. osobe sg. prezenta tvar /em/, čo je fonetický variant tvaru *jem* (Štolc, 1978, s. 144).

Obrázok č. 1 – Mapa okresu Bardejov

Zdroj: <http://www.bardejovske-kupele.sk/gallery/mapa-okolia-455/#imgh> [Cit. 2015-03-01.]

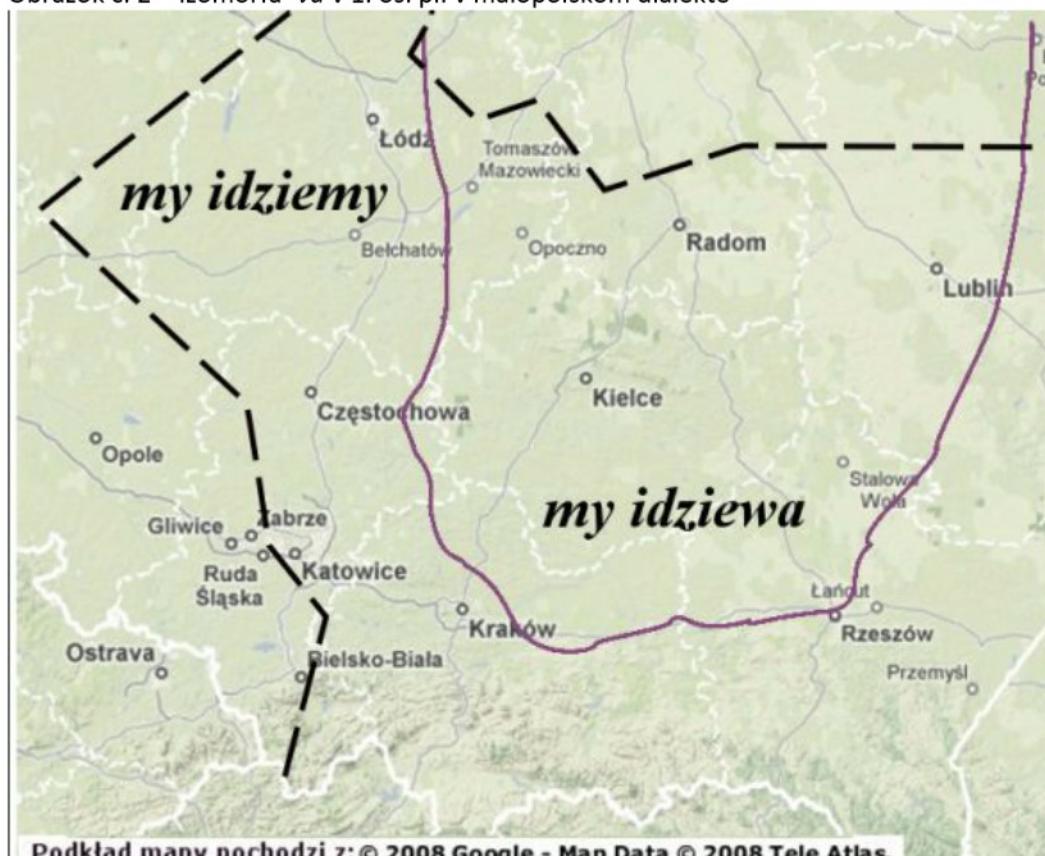
Nižšie sa pokúsime vysvetliť realizáciu špecifických morfológických javov dlholúckeho nárečia, ktoré sú popísané v kapitole 2.1.

Body č. 1, 2, 3, 5, 6 a 8 hodnotíme ako morfológické polonizmy. Morfém uvedené v bode č. 6 súce nie sú v zhode so spisovnou poľštinou, ale podľa H. Karašovej (2015, s. 1) sa v susednom malopoľskom dialekte realizuje v 1. os. pl. relačná morfém *-wa* (*niesiewa*,

³ Pre lepšiu predstavu o geografickom rozmiestnení obcí pripájame mapu Bardejovského okresu (obrázok č. 1).

idziewa)⁴. Táto morfém sa v polštine v 1. os. pl. sformovala z duállovej prípony *-vě > -va (K.Długosz-Kurczabowa – S. Dubisz, 2006, s. 267).

Obrázok č. 2 – Izomorfa -va v 1. os. pl. v malopoľskom dialekte

Zdroj: H. Karaš (2015, s. 1)

Lenže na neveľkom areáli medzi sídlami Limanowa, Nowy Sącz, Jasło sa v tomto slovesnom gramatickom tvare realizuje gramatická prípona -ma (*niesiema, gonima*). Táto prípona v relatívne úzkej časti malopoľského dialekta vznikla kontamináciou pod vplyvom slovenskej prípony -me (H. Karaš, 2015, s. 1). Na základe intenzívnych obyvateľských stykov medzi severným Šarišom a touto časťou Poľska konštatujeme, že relačná morfémma -ma sa do severošarišského pomedzného areálu dostala práve z vyššie opísaného areálu. Toto konštatovanie môžeme podporiť faktom, že morfémma -ma sa podľa F. Buffu (1995, s.

⁴ Geografické rozšírenie tejto izomorfí ilustruje obrázok č. 2.

153) vyskytuje aj v iných okrajových nárečiach severného Slovenska, a to v sotáckych a hornokysuckých.

Bod č. 4 považujeme za rusínsky pravok. R. Krajčovič (1988, s. 133) uvádza, že na severovýchodnom okraji východnej slovenčiny sa zovšeobecnil koreň *je-* a v 1. os. sg. sa vykonala zmena z psl. **jesm* > *jem* podľa tvaru pôvodného atematického slovesa *dam*. J. Dudášová-Kriššáková (2001, s. 31) v interakcii goralské nárečia – slovenské nárečia hovorí o bilingvizme. V severošariškom nárečí vzhľadom na slovensko-poľsko-rusínske jazykové kontakty môžeme hovoriť o trilingvizme. Tento trilingvismus je charakteristický nielen na medzinárodnej úrovni, ale aj vo vzťahu západoslovanská vetva – východoslovanská vetva.

2.2.2 Jazykové kontakty na prelome tisícročí

Po rozpade Rakúska-Uhorska sa štátna hranica medzi severným Šarišom a susednou časťou Poľska ustanovila do takej podoby, ako je to dnes (pozri obrázok č. 1 v podkapitole 2.2.1). Z toho dôvodu možno predpokladať, že šarišsko-poľské styky medzi obyvateľmi sa výrazne obmedzili. Kedže (nielen) Dlholúčania mali obmedzený prístup na sever, intenzívnejšie cestovali na juh – do Bardejova a možno aj do susednej Bardejovskej Novej Vsi. Tam sa čoraz viac stretávali s obyvateľmi tzv. potoplianskych obcí. V súvislosti s celkovým vedecko-technickým pokrokom (najmä rozvoj vzdelenia, skvalitnenie dopravnej infraštruktúry a komunikačných prostriedkov) obyvatelia Dlhej Lúky frekventovanejšie prichádzajú do kontaktu nielen s inými okolitými dialektmi, ale aj so spisovným jazykom.

Po vstupe Slovenska do schengenského priestoru v roku 2007 sa cestovanie do Poľska výrazne zjednodušilo, najmä čo sa týka nákupnej turistiky. Šarišania s Malopoliačmi sú si jazykovo blízki, takže pri jednoduchej komunikácii v obchode si jazykovo vystačia. Zo skúseností vieme, že nákupný pobyt Slováka v Poľsku trvá maximálne jeden deň. Počas tohto krátkeho (i keď niekedy častejšieho) výjazdu do Poľska Slovák komunikuje s Poliakom nanajvýš pri pokladni v obchode. Preto obnovenie zaniknutých polonizmov (bližšie pozri kapitolu 2.3) v severošarištine nepredpokladáme. V minulosti vzhľadom na zlú cestnú infraštruktúru a technicky horšie konštruované dopravné prostriedky Šarišan v Poľsku (či Poliak na Slovensku) zostával oveľa dlhší čas, čím sa vytvoril priestor na intenzívnejšie jazykové interakcie.

Severošarišský pomedzný areál tvorí severný cíp východoslovenského markoareálu. Pre periférne nárečia sú podľa J. Dudášovej-Kriššákovej (2001, s. 148–149) charakteristické dve vývinové tendencie, a to jednak udržanie vývinových archaizmov, jednak je to tendencia k vývinovej progresívnosti. Tá je motivovaná vonkajším vplyvom cudzieho jazykového systému, v dôsledku ktorého v prijímajúcim systéme zanikajú výrazné differenčné črty. Kvôli napätiu medzi týmito dvomi vývinovými tendenciami v periférnych pomedznych areáloch má ich výskum veľký význam jednak pre

dialektológiu, jednak pre historickú gramatiku a taktiež kvôli objasňovaniu medzijazykovej interferencie.

V súčasnosti sa v nárečiach dominantne prejavujú konvergentné vývinové tendencie, teda ide o potlačenie jazykových rozdielov medzi nárečiami a o zmeny, ktoré vznikajú pod vplyvom spisovného jazyka. Uvedenému nivelačnému tlaku podliehajú najmä špecifické, lokálne znaky príslušného nárečia, kym geograficky rozšírenejšie nárečové znaky sa zachovávajú. Napríklad do menšieho, periférneho, svojím spôsobom archaických a jazykovo izolovaných sotáckych nárečí sa vnášajú centrálne zemplínske prvky, lebo zemplínčina je geograficky rozšírenejšia. (Kováčová, 2013, s. 25–26). Túto teóriu môžeme aplikovať aj na šarišské nárečia. Geograficky menšie a do istej miery jazykovo izolované dlholúcke nárečie sa asimilovalo so susedným geograficky rozlahlejším nárečím potoplianských obcí. Kym v podkapitole 2.2.1 sme v súvislosti so skúmaným dialekтом hovorili o trilingvizme nárečie Dlhej Lúky – malopoľské dialekty – rusínske nárečia, dnes sa tieto jazykové kontakty kvalitatívne prehodnotili. Stále tu možno hovoriť o trilingvizme, ale už vo vzťahu nárečie Dlhej Lúky – potoplianska šariština – spisovný jazyk. Z toho vyplýva, že jazykové kontakty sa presunuli zo severu na juh, teda z medzinárodnej úrovne na miestnu (regionálnu). Vzhľadom na vplyv spisovnej slovenčiny na nárečia došlo k interferenčnému posunu aj v rámci stratifikácie národného jazyka, a to z horizontálnej úrovne do vertikálnej.

Vzhľadom na vyššie uvedené skutočnosti v nárečí Dlhej Lúky prebehli morfológické zmeny, ktoré popisujeme v nasledujúcej kapitole.

2.3 Morfológická rovina nárečia Dlhej Lúky v súčasnosti podľa J. Bilského (2014)

1. V L pl. sa vo všetkých rodoch realizuje gramatická morfém -och namiesto pôvodného -ach (*po uradoch; ket pri kuroch kohuci*), okrem vzoru ulica a žena (*po chižach, po rukach*).
2. V G pl. sa vo všetkých rodoch realizuje relačná morfém -och namiesto pôvodného -uf (*chlopoh bulo treba; od hovnoch; bo do hurkoh íšli; Potom zo skurkoch studzeňina še varila; Co še ja napekla uš kiškoch*).
3. Zanikla alternácia v D a v L sg. v slovách typu na ruce, v Dluholuce (*rečuje še hŕeška v Dluholuke*).
4. V pozícii relačnej morfém adjektíválií a adverbií popri prípone -i sa v skúmanom nárečí vyskytuje aj prípona -ej či -e (*z jednej strani, i z druhí na denko; či dagdži ňema stare vimeti tam dagdzej v hangaru narucane, že či daco ňema dagdze.; skori bula jak teras*).

5. Zánik tvaru *ji* v paradigme osobného zámena *ona* (*Nemala si jej řidž hutoric; še jej dalo pom'ec*).
6. Privilastňovacie adjektíva vzoru otcov majú v základom tvare príponu *-uu*, namiesto pôvodnej prípony *-uf* (*to Grešuu, ňe?; ſebočšík Janko Vojtuu*).
7. Zmena tvarov l-ového prícastia slovesa *byť* z *bil, bila, bilo* na *bul, bula, bulo, buli* (*čiže buli dva sposobi; veselší bulo; jaka to bula priprava*).
8. Zánik pôvodnej konjugácie slovesa *byť* (okrem a 3. os. sg. a 2. os. pl.).

osoba/číslo	sg.	pl.		sg.	pl.
1.	<i>jem</i>	<i>ma</i>	>	<i>som</i>	<i>sme/zme/me</i>
2.	<i>ješ</i>	<i>sce</i>	>	<i>si</i>	<i>sce</i>
3.	<i>je (jest)</i>	<i>sa</i>	>	<i>je/jest</i>	<i>su</i>

9. Zánik pôvodných relačných morfém pri časovaní slovies v 1. os. sg. a pl. a v 3. os. pl.

osoba/číslo	sg.	pl.		sg.	pl.
1.	<i>-u/-m</i>	<i>-ma</i>	>	<i>-m</i>	<i>-me</i>
2.	<i>-š</i>	<i>-ce</i>	>	<i>-š</i>	<i>-ce</i>
3.	<i>-e/ -i/</i>	<i>-a</i>	>	<i>-e/-i/</i>	<i>-u/-a</i>

10. Popri reflexívnom pronomine *sebe* (*Na večar zme sebe šedl'i šicke*), je fekventovaný aj tvar *si* (*ja si ras tak pametam*).

11. Popri zámene *toten* sa v N sg. realizuje aj *ten* (*ten kohut; ten šivi*).

Zmeny opísané v bodoch č. 1 – 5 a č. 7 – 9 sa udiali pod vplyvom nárečia susedných potoplianskych obcí, a to v súlade s prehodnocovaním jazykových kontaktov a s teóriou o konvergentných vývinových tendenciach v nárečiach. Zmeny v bodoch č. 10 a 11 pripisujeme interferencii nárečia so spisovnou slovenčinou. Zmena v bode č. 6 sa mohla udiať pod vplyvom zemplínskych nárečí. Vo východnej časti Šariša sú časté formy v 1. os. sg. préterita *dostal mi, volal mi* ako v susednom Zemplíne. F. Buffa (1995, s. 157) si tieto zemplínske tvary vysvetľuje tak, že do východnej časti Šariša pravdepodobne prešli (proti prúdu toku) údolím Tople. Takto môžeme vysvetliť aj zmeny v dlholúckom nárečí v bode č. 6. Zmena v bode č. 7 mohla byť iniciovaná aj všeobecnej vlastnosťou jazyka odstraňovať zo systému homonymiu, keďže tvary *bil, bila, bilo* majú v šarištine význam *udierať*.

V pluráli v šarišských nárečiach je rodová unifikácia (Krajčovič, 1988, s. 283), ktorá sa vyvinula medziparadigmatickým vyrovnaním. Výsledkom tohto vyrovnávania je pádový synkretizmus, ktorý je charakteristický pre celý východoslovenský makroareál. Aj v súvislosti s touto tendenciou mohlo v dlhľadom nárečí dôjsť k zániku morfológických polonizmov v G a v L pl., čím sa relačné morfómy v týchto pádoch zjednotili. Môžeme konštatovať, že dnes sa v nárečí Dlhé Lúky v pluráli uplatňuje aj vnútroparadigmatická unifikácia. Uvedené zjednotenie pádov viedlo k oslabeniu flektívnosti deklinačného systému severošarišských nárečí, čím sa tento systém stal jednoduchším. Podobne hodnotí aj J. Dudášová-Kriššáková (2008, s. 99) šírenie pádovej prípony -of v G pl. v goralských nárečiach. Treba však dodať, že naša analýza ukázala pretrvávanie gramatickej morfómy -ach (*po chizach, po rukach*) v L pl. pri vzore žena a ulica. Teda v tomto prípade nedošlo k pádovému synkretizmu v súlade s nárečím potoplianskych obcí. Toto pretrvávanie mohlo byť spôsobené vplyvom spisovného jazyka. Na základe tohto faktu by sme mohli konštatovať, že na dlhľadom dialekt má silnejší vplyv spisovného jazyka ako susedné nárechie.

Relačná morfóma -m v 1. osobe sg. a morfóma -me sú výrazné tvarotvorné slovakizmy (Dudášová-Kriššáková, 2001, s. 45) a prípona -me má expanzívny charakter. Táto izoglosa tvorí súvislý areál na slovensko-ukrajinskom jazykovom pomedzí (ibid., s. 81). Aj z týchto dôvodov dlhľadke tvary *ňesu*, *ňešema* zanikli.

Ako vyplýva aj z našej analýzy, severošarišské nárečia nesú v sebe prvky poľských, ale aj rusínskych nárečí. Dnes sa však tento jedinečný pomedzny dialekt prispôsobuje ostatným šarišským nárečiam a spisovnému jazyku. Bolo by dobré pokračovať vo výskume nárečí aj ďalších severošarišských obcí a zmapovať v nich vývojové tendencie, aby sme na severošarišský pomedzny areál získali aktuálny komplexný pohľad.

Literatúra:

- BILSKÝ, J. (2014): *Súčasný stav používania nárečia v Dlhéj Lúke*. [Diplomová práca] Košice: Filozofická fakulta UPJŠ v Košiciach.
- BUFFA, F. (2004): *Moja Dlhá Lúka*. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška.
- BUFFA, F. (1953): *Nárečie Dlhéj Lúky v Bardejovskom okrese*. Bratislava: SAV.
- BUFFA, F. (1995): *Šarišské nárečia*. Bratislava: VEDA, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied.
- BUFFA, F. (1966): Zastarané a zastarávajúce prvky v severošarišskom nárečí. In: *Jazykovedný časopis*, roč. 27, č. 2, s. 139–147.
- ČERVEŇÁK, S.: *Pohľad do historie*. [Cit. 2015-02-26.] Dostupné na: <http://www.dlhluka-bj.sk/historia/clanky/26-07-2010/pohlad-do-historie>
- DŁUGOSZ-KURCZABOWA, K. – DUBISZ, S. (2006): *Gramatyka historyczna języka polskiego*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.

- DORUĽA, J. (1977): *Slováci v dejinách jazykových vzťahov*. Bratislava: VEDA, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied.
- DUDÁŠOVÁ-KRIŠŠÁKOVÁ, J. (2001): *Kapitoly zo slavistiky*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity.
- DUDÁŠOVÁ-KRIŠŠÁKOVÁ, J. (2008): *Kapitoly zo slavistiky II*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove.
- KARAŚ, Halina: *Charakterystyka dialekту małopolskiego*. [Cit. 2015-03-06.] Dostupné na:
http://www.gwarypolskie.uw.edu.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=502&Itemid=18
- KOVÁČOVÁ, V. (2013): *Vybrané kapitoly z dialektológie*. Ružomberok: VERBUM.
- KRAJČOVIČ, R. (1988): *Vývin slovenského jazyka a dialektológia*. Bratislava: SPN.
- ŠTOLC, J. (1978): *Atlas slovenského jazyka II*. Bratislava: VEDA, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied.
- ŠTOLC, J. (1994): *Slovenská dialektológia*. Bratislava: VEDA, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied.
<http://www.dlhhaluka-bj.sk/> [Cit. 2015-02-26.]
<http://www.bardejovske-kupele.sk/gallery/mapa-okolia-455/#imgh> [Cit. 2015-03-01.]

Resumé

Morphological Changes in the Dialect of Dlhá Lúka

In the study we try to map the dynamic trends in the dialect of North Šariš on the background of morphological changes in the dialect of Dlhá Lúka. The initial state of the dialect we explain on the background of language contacts between Slovakia and Poland. Those contacts are typical for peripheral dialects. Contemporary state of the dialect we explain on the background of the convergent development trends in dialects.